УДК 342.9:351.9(477)
DOI https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2025-12-24

Калькова Олеся Арсентівна,
здобувач
Науково-дослідного інституту публічного права
ORCID ID: 0009-0007-8127-8547

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ПРОЦЕДУРИ КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ СТАНДАРТІВ ДОБРОЧЕСНОСТІ: ГАРАНТІЇ ТА ЮРИДИЧНІ НАСЛІДКИ

У статті здійснено комплексне дослідження адміністративно-правових процедур контролю за дотриманням стандартів доброчесності у системі публічного управління України, визначено їх функціональне призначення, особливості нормативного регулювання, процедурні гарантії та юридичні наслідки виявлених порушень. Обґрунтовано, що контроль є самостійною складовою адміністративно-правового механізму забезпечення доброчесності, яка поєднує перевірочну та превентивну функції й забезпечує встановлення відповідності фактичної поведінки, майнового стану та організаційної діяльності законодавчим вимогам.

Запропоновано функціональне розмежування внутрішнього та зовнішнього спеціалізованого контролю, визначено особливості їх взаємодії та компетенційного забезпечення. Досліджено процедури логічного й арифметичного контролю декларацій, їх повної перевірки та моніторингу способу життя суб'єктів декларування. Встановлено, що автоматизоване виявлення ризикових невідповідностей не може ототожнюватися з юридичним встановленням правопорушення, а результати первинного аналізу потребують належної перевірки з дотриманням процедурних прав особи.

Розкрито специфіку спеціалізованих механізмів перевірки доброчесності посадових осіб митних органів, а також моніторингу виконання антикорупційних програм. Обґрунтовано значення контрольних процедур для оцінювання не лише формального виконання встановлених вимог, а й фактичної результативності заходів управління корупційними ризиками. Визначено роль Національної доповіді щодо ефективності реалізації державної антикорупційної політики як інструменту стратегічного оцінювання та забезпечення зворотного зв'язку між антикорупційним плануванням і його результатами.

Систематизовано правові наслідки порушення стандартів доброчесності, зокрема кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та цивільно-правову відповідальність, заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, стягнення необґрунтованих активів, відшкодування шкоди та усунення юридичних наслідків неправомірних рішень і правочинів. Доведено необхідність розмежування зазначених механізмів за юридичними підставами, процедурами застосування та функціональним призначенням.

На підставі аналізу міжнародних оцінювань виявлено нерівномірність практичної реалізації окремих елементів системи контролю доброчесності за високого рівня їх нормативної регламентації. Обґрунтовано необхідність підвищення інституційної та аналітичної спроможності уповноважених органів, удосконалення ризик-орієнтованого відбору контрольних об'єктів і забезпечення послідовності правозастосовних процедур.

Зроблено висновок, що ефективність адміністративно-правового контролю визначається належним розмежуванням стадій виявлення ризику, перевірки юридично значущих обставин і застосування правових наслідків. Наголошено, що результативність контрольної діяльності має забезпечуватися у нерозривному зв'язку з принципами законності, правової визначеності, пропорційності, обґрунтованості рішень та гарантіями захисту прав особи. Такий підхід сприятиме підвищенню дієвості механізмів забезпечення доброчесності, зміцненню суспільної довіри до публічної влади та утвердженню стандартів належного врядування.

Ключові слова: *доброчесність, публічне управління, адміністративно-правовий контроль, фінансовий контроль, моніторинг способу життя, юридична відповідальність, процедурні гарантії.*

Kalkova O. A. Administrative and legal procedures for monitoring compliance with integrity standards: safeguards and legal consequences

The article presents a comprehensive examination of administrative and legal procedures for monitoring compliance with integrity standards within Ukraine's public administration system, identifying their functional purpose, specific features of legal regulation, procedural safeguards, and the legal consequences of identified violations. It is argued that oversight constitutes an autonomous component of the administrative and legal framework for ensuring

© Калькова О. А., 2025
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

integrity, combining verification and preventive functions and enabling the assessment of whether actual conduct, financial circumstances, and organisational practices comply with statutory requirements.

A functional distinction is proposed between internal oversight and external specialised oversight, with particular attention to their interaction and the allocation of institutional competences. The study examines logical and arithmetic checks of asset declarations, comprehensive verification procedures, and lifestyle monitoring of persons subject to financial disclosure obligations. It is established that the automated identification of risk-related discrepancies cannot be equated with the legal determination of an offence and that the findings of preliminary assessments require proper verification while safeguarding the procedural rights of the individuals concerned.

The specific characteristics of specialised integrity vetting mechanisms applicable to customs officials, as well as procedures for monitoring the implementation of anti-corruption programmes, are examined. The importance of oversight procedures is substantiated in assessing not only formal compliance with established requirements but also the actual effectiveness of corruption risk management measures. The role of the National Report on the Effectiveness of the Implementation of State Anti-Corruption Policy is identified as an instrument of strategic evaluation and feedback between anti-corruption planning and its outcomes.

The legal consequences of violations of integrity standards are systematised, including criminal, administrative, disciplinary, and civil liability; criminal-law measures applicable to legal entities; civil confiscation of unjustified assets; compensation for damage; and the removal of legal effects arising from unlawful decisions and legal transactions. The necessity of distinguishing these mechanisms according to their legal grounds, applicable procedures, and functional purposes is demonstrated.

Based on an analysis of international assessments, the study identifies inconsistencies in the practical implementation of individual components of the integrity oversight system despite their extensive legal regulation. The need to strengthen the institutional and analytical capacity of competent authorities, improve risk-based selection for oversight activities, and ensure procedural consistency in law enforcement and administrative decision-making is substantiated.

It is concluded that the effectiveness of administrative and legal oversight depends on clearly distinguishing between the stages of risk identification, verification of legally relevant circumstances, and application of legal consequences. Particular emphasis is placed on ensuring that effective oversight remains inseparable from the principles of legality, legal certainty, proportionality, reasoned decision-making, and safeguards for individual rights. Such an approach is expected to enhance the effectiveness of integrity assurance mechanisms, strengthen public trust in public authorities, and promote the consolidation of good governance standards.

Key words: *integrity, public administration, administrative and legal oversight, financial control, lifestyle monitoring, legal liability, procedural safeguards.*

Вступ. Забезпечення доброчесності у системі публічного управління України передбачає не лише нормативне закріплення відповідних стандартів поведінки та застосування превентивних заходів, а й функціонування дієвих адміністративно-правових процедур контролю за їх дотриманням. Саме контрольні механізми дозволяють встановлювати відповідність фактичної поведінки посадових осіб, їхнього майнового стану та організаційної діяльності органів публічної влади законодавчим вимогам, своєчасно виявляти можливі порушення й забезпечувати належні передумови для застосування передбачених законом правових наслідків.

Особливої актуальності зазначена проблематика набуває в умовах розвитку цифрових інструментів фінансового контролю, удосконалення антикорупційного законодавства та підвищення суспільних вимог до підзвітності й прозорості публічної влади. Водночас розширення контрольних можливостей держави зумовлює необхідність забезпечення належних процедурних гарантій, правової визначеності та пропорційності втручання у права особи. За таких обставин важливого наукового значення набуває комплексне дослідження взаємозв'язку контрольних процедур, механізмів юридичного реагування та гарантій захисту прав людини, спрямоване на визначення умов їх ефективного й правомірного застосування у сфері публічного управління.

Постановка завдання. Метою статті є комплексне дослідження адміністративно-правових процедур контролю за дотриманням стандартів доброчесності у системі публічного управління України, визначення їх функціональних особливостей, правових гарантій здійснення та юридичних наслідків виявлених порушень, а також обґрунтування напрямів удосконалення відповідного контрольно-правозастосовного механізму.

Методологічну основу дослідження становлять системно-структурний, функціональний, формально-юридичний методи, а також методи аналізу, узагальнення та порівняльного оцінювання. Їх застосування дозволило систематизувати контрольні процедури й правові наслідки порушень стандартів доброчесності, встановити особливості їх нормативного регулювання та взаємозв'язку, оцінити результати практичної реалізації відповідних механізмів і визначити напрями їх удосконалення з урахуванням необхідності забезпечення процедурних гарантій прав особи.

Результати дослідження. Адміністративно-правовий механізм забезпечення доброчесності у публічному управлінні охоплює не лише превентивні інструменти, а й контрольні процедури, спрямовані на встановлення відповідності фактичної поведінки, майнового стану та організаційної діяльності законодавчим вимогам. Контроль має подвійну функціональну природу: забезпечує виявлення можливих порушень і водночас здійснює превентивний вплив через саму можливість перевірки дотримання встановлених стандартів. Натомість застосування юридичних наслідків пов'язується з належним встановленням юридично значущих обставин у передбаченому законом порядку.

За організаційним критерієм доцільно розмежовувати внутрішній контроль, здійснюваний керівництвом та уповноваженими підрозділами відповідного органу, і зовнішній спеціалізований контроль, реалізований компетентними суб'єктами публічної влади. За предметом контрольного впливу виокремлюються перевірка декларацій, моніторинг способу життя, контроль дотримання антикорупційних обмежень і врегулювання конфлікту інтересів, а також виконання антикорупційних програм. Зазначені форми мають взаємодоповнювальний характер: внутрішній контроль забезпечує оперативне виявлення ризиків, тоді як зовнішній — незалежнішу організаційну позицію та застосування спеціалізованих перевірочних повноважень. Їхня результативність залежить від належного інформаційного обміну й чіткого компетенційного розмежування.

Важливим інструментом фінансового контролю виступає логічний та арифметичний контроль декларацій, який НАЗК здійснює автоматизовано із застосуванням програмних засобів відповідного Реєстру. Він передбачає зіставлення задекларованих відомостей з інформацією державних реєстрів, попередніми деклараціями та встановленими критеріями ризику. За його результатами формується показник ризику, що використовується для визначення пріоритетності подальшої повної перевірки декларацій. Водночас виявлені автоматизованою системою невідповідності не засвідчують самі по собі факту правопорушення та не можуть бути самостійною підставою юридичної відповідальності. Отже, принципове значення має розмежування первинного автоматизованого виявлення ризиків і юридичного встановлення порушення за результатами належної контрольної процедури.

Поглибленою формою фінансового контролю є повна перевірка декларацій, у межах якої НАЗК встановлює достовірність задекларованих відомостей, правильність оцінки активів, наявність конфлікту інтересів, ознак незаконного збагачення чи необґрунтованості активів. Відбір декларацій для перевірки здійснюється з урахуванням установлених законом критеріїв та ризик-орієнтованого підходу. Принципове значення має самостійність цієї процедури від результатів попереднього автоматизованого аналізу: виявлені ризики підлягають перевірці на підставі сукупності належних відомостей, отриманих із державних реєстрів, інших інформаційних ресурсів, від компетентних органів та суб'єкта декларування.

Інформаційне забезпечення повної перевірки ґрунтується на електронній міжвідомчій взаємодії, спеціальних запитах НАЗК та дослідженні письмових пояснень особи. Зокрема, у разі виявлення ознак необґрунтованості активів суб'єкту декларування надається десять робочих днів для подання пояснень і доказів. Така процедура забезпечує можливість перевірки походження активів та реалізацію права особи бути вислуханою. Відтак результативність фінансового контролю визначається не лише повнотою зібраної інформації, а й об'єктивністю її оцінювання, дотриманням процедурних гарантій та належним розмежуванням ризикових індикаторів і юридично встановлених фактів.

Самостійним, хоча й функціонально пов'язаним із перевіркою декларацій, інструментом є вибірковий моніторинг способу життя суб'єктів декларування, спрямований на встановлення відповідності фактичного рівня життя особи та членів її сім'ї наявному майну й одержаним доходам [1]. Підставою для його проведення можуть бути відомості фізичних чи юридичних осіб, медіа та відкритих джерел про можливу невідповідність майнового становища задекларованим показникам. На відміну від повної перевірки декларації, предметом моніторингу є насамперед фактичні прояви матеріального становища особи. При цьому отримана інформація потребує самостійної перевірки, а здійснення моніторингу має відповідати вимогам захисту персональних даних і недопущення надмірного втручання в особисте та сімейне життя.

Особливий процедурний режим передбачено для моніторингу способу життя суддів і суддів Конституційного Суду України. Відповідні порядки визначаються НАЗК за погодженням із Вищою радою правосуддя або зборами суддів Конституційного Суду України та мають забезпечувати додаткові гарантії від неправомірного впливу на суддівську незалежність. Отже, диференціація контрольних процедур зумовлюється не послабленням вимог доброчесності, а необхідністю узгодження повноважень фінансового контролю з конституційними гарантіями правового статусу відповідних осіб.

Показовим прикладом запровадження спеціалізованих процедур контролю доброчесності є митна сфера. Законом України від 17 вересня 2024 р. № 3977-IX до Митного кодексу України внесено положення щодо перевірки на доброчесність і моніторингу способу життя посадових осіб митних органів. Відповідний механізм деталізовано постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2025 р. № 487, якою затверджено порядок і періодичність проведення зазначених процедур, а також порядок подання та форму декларації доброчесності [2; 6].

На відміну від загального фінансового контролю НАЗК, зазначені процедури здійснюються уповноваженими підрозділами митних органів і становлять складову внутрішнього контролю доброчесності. Моніторинг способу життя спрямований на виявлення можливих невідповідностей між фактичним матеріальним становищем посадової особи та задекларованими відомостями, тоді як перевірка на доброчесність охоплює також оцінювання інформації про її етичні, моральні та ділові якості. О. В. Черкунов обґрунтовано звертає увагу на складність нормативного визначення критеріїв доброчесності та недопустимість її ототожнення виключно з майновими показниками [3, с. 210]. Відтак належне застосування таких процедур потребує визначених критеріїв оцінювання, мотивованості висновків, забезпечення права особи на пояснення та ефективного захисту від довільного контрольного втручання. Чим більш оцінним є відповідний критерій, тим вагомішого значення набувають прозорість контрольної процедури та можливість перевірки її результатів.

Іншим напрямом адміністративно-правового контролю є моніторинг та оцінювання виконання антикорупційних програм органів публічної влади, об’єктом яких виступає не індивідуальна поведінка посадової особи, а результативність організаційного управління корупційними ризиками. Відповідно до Методології управління корупційними ризиками внутрішній моніторинг передбачає аналіз стану виконання запланованих заходів, причин відхилення від установлених строків та необхідності коригування програми [4]. Зовнішній контрольний вимір забезпечується, зокрема, повноваженнями НАЗК щодо погодження антикорупційних програм визначених законом органів і моніторингу їх виконання.

Функціональне значення такого контролю полягає у забезпеченні зворотного зв’язку між оцінюванням корупційних ризиків, запланованими превентивними заходами та фактичними результатами їх реалізації. Тому оцінювання антикорупційних програм має охоплювати не лише формальне підтвердження виконання передбачених заходів, а й визначення їхнього реального впливу на усунення або мінімізацію організаційних вразливостей. Саме поєднання перевірочної та коригувальної функцій перетворює моніторинг на інструмент підвищення результативності адміністративно-правового забезпечення доброчесності.

На системному рівні важливим інструментом оцінювання результативності державної антикорупційної політики є Національна доповідь щодо ефективності її реалізації, підготовка якої відповідно до статті 20 Закону України «Про запобігання корупції» здійснюється у рік завершення дії Антикорупційної стратегії. НАЗК оприлюднює доповідь не пізніше 1 квітня та подає її Кабінету Міністрів України, Верховній Раді України і Президенту України [1]. На відміну від індивідуальних контрольних процедур, вона забезпечує комплексне оцінювання виконання стратегічних завдань, результативності антикорупційних заходів і системних проблем державної політики. Її функціональне призначення полягає у формуванні стратегічного зворотного зв’язку між визначеними цілями, фактичними результатами та наступним циклом антикорупційного планування.

Логічним продовженням контрольних процедур є застосування правових наслідків установлених порушень вимог доброчесності. Законодавство передбачає кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність, а також інші заходи правового реагування, зокрема відсторонення від виконання повноважень, звільнення, обмеження доступу до окремих посад і внесення відомостей до відповідних реєстрів [1]. Водночас зазначені наслідки не утворюють єдиної санкції: кожен із них характеризується самостійними юридичними підставами, процедурою застосування та функціональним призначенням. Тому багаторівнева модель реагування має ґрунтуватися на принципах законності, пропорційності та дотримання конституційних гарантій юридичної відповідальності.

Найбільш інтенсивною формою державного реагування є кримінальна відповідальність за корупційні кримінальні правопорушення, зокрема зловживання владою або службовим становищем, одержання чи надання неправомірної вигоди та зловживання впливом. Окрему категорію становлять кримінальні правопорушення, пов’язані з корупцією, серед яких декларування недостовірної

інформації та умисне неподання декларації. Відповідні санкції можуть передбачати позбавлення волі, штраф, позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю та інші встановлені законом заходи. Особливе превентивне значення має обмеження подальшого доступу до публічних повноважень, що поєднує каральну та запобіжно-захисну функції.

Самостійне місце посідає незаконне збагачення, кримінальна відповідальність за яке встановлена статтею 368-5 Кримінального кодексу України [5]. Із 17 липня 2025 року його законодавчим критерієм є набуття відповідною особою активів, вартість яких більше ніж на три тисячі прожиткових мінімумів для працездатних осіб перевищує її законні доходи. На відміну від одержання неправомірної вигоди, визначальним для цього складу є встановлення передбаченої законом невідповідності між вартістю набутих активів та законними доходами, а не доведення конкретного корупційного обміну. Поряд із відповідальністю фізичних осіб кримінальне законодавство передбачає спеціальні заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, зокрема штраф, конфіскацію майна та ліквідацію у прямо визначених законом випадках [5].

Окремим майновим механізмом є визнання активів необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави в порядку цивільного судочинства. На відміну від кримінальної відповідальності за незаконне збагачення, цей інститут не потребує обвинувального вироку та спрямований на усунення необґрунтованого майнового результату. Відповідно до статті 290 Цивільного процесуального кодексу України, з урахуванням законодавчих змін 2025 року, загальна нижня межа відповідної різниці становить 750 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, а верхня співвідноситься з порогом кримінальної відповідальності за незаконне збагачення. Водночас закон передбачає спеціальні підстави пред'явлення таких позовів, зокрема у зв'язку із закриттям кримінального провадження за визначених процесуальних обставин [7].

Важливою гарантією цієї процедури є спеціальний розподіл тягаря доказування: позивач повинен навести достатні докази зв'язку спірних активів із відповідною особою та невідповідності їх вартості законним доходам, після чого на відповідача покладається обов'язок спростування необґрунтованості активів. У разі задоволення позову активи або їхня вартість стягуються в дохід держави. При цьому цивільне рішення не встановлює кримінальної винуватості особи, а докази, отримані від відповідача в такому провадженні, не можуть використовуватися для доведення його винуватості у кримінальному провадженні [7].

Самостійною формою юридичного реагування на порушення вимог доброчесності є адміністративна відповідальність, підстави якої визначаються спеціальними складами правопорушень, систематизованими у главі 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — КУпАП) [8]. Вона охоплює, зокрема, порушення обмежень щодо сумісництва, одержання подарунків, вимог фінансового контролю, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, незаконне використання службової інформації та невжиття передбачених законом антикорупційних заходів. Її функціональне призначення полягає насамперед у забезпеченні дотримання спеціальних превентивних обов'язків і заборон. Водночас розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності здійснюється за юридичними ознаками конкретного складу правопорушення, з урахуванням характеру діяння, форми вини, установлених законом вартісних критеріїв та інших кваліфікуючих обставин.

Особливістю проваджень у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, є їх судовий розгляд за диференційованого розподілу повноважень щодо складання протоколів між уповноваженими посадовими особами Національної поліції, НАЗК та прокурорами у визначених законом випадках. Відповідно до статті 38 КУпАП адміністративне стягнення за таке правопорушення може бути накладене протягом шести місяців із дня його виявлення, але не пізніше двох років із дня вчинення [8]. Зазначений строк ураховує специфіку виявлення порушень, встановлення яких нерідко потребує аналізу декларацій, службової документації та інших юридично значущих відомостей.

Окреме місце в системі правових наслідків посідає дисциплінарна відповідальність, підстави та процедури застосування якої визначаються законодавством про відповідний вид публічної служби або професійний статус. Зокрема, Закон України «Про державну службу» передбачає відповідальність за порушення Присяги, правил етичної поведінки, неналежне виконання посадових обов'язків та інші дисциплінарні проступки. У суддівській сфері дисциплінарне реагування охоплює також поведінку, що підриває авторитет правосуддя, порушення професійно-етичних вимог та інші передбачені законом прояви неналежної поведінки судді [9]. Відповідні процедури й санкції диференціюються залежно від правового статусу особи, характеру проступку та його наслідків.

На відміну від адміністративної та кримінальної відповідальності, дисциплінарний механізм дозволяє реагувати на порушення спеціальних професійних і етичних обов'язків, які не обов'язково утворюють склад іншого правопорушення, проте є несумісними з належним здійсненням публічних повноважень. Водночас застосування оціночних категорій, зокрема «підрив авторитету», «неналежна поведінка» чи «недоброчесність», потребує особливої правової визначеності, належного мотивування рішень і дотримання процедурних гарантій. Отже, дисциплінарна відповідальність становить самостійний адміністративно-правовий механізм охорони професійної доброчесності, результативність і правомірність якого визначаються поєднанням спеціальних стандартів поведінки з принципами законності, обґрунтованості та пропорційності юридичного реагування.

Поряд із персональною юридичною відповідальністю важливе місце в системі реагування на порушення вимог доброчесності посідають цивільно-правові та інші відновлювальні механізми. Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» шкода, заподіяна корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями, підлягає відшкодуванню в установленому законом порядку [1]. Особливістю відповідних заходів є їхня компенсаційна спрямованість, орієнтована на відновлення порушених майнових прав держави, територіальних громад та інших потерпілих осіб. Окреме значення має регресний механізм, який за наявності визначених законом підстав дозволяє покласти майновий тягар на особу, відповідальну за завдану шкоду. Водночас його застосування не є автоматичним наслідком будь-якого порушення, а залежить від установлених законом умов матеріальної відповідальності.

Самостійним напрямом правового реагування є усунення юридичних наслідків рішень і правочинів, прийнятих або вчинених із порушенням антикорупційного законодавства. Стаття 67 Закону України «Про запобігання корупції» передбачає можливість скасування відповідних нормативно-правових актів та індивідуальних рішень, визнання їх незаконними в судовому порядку, а також визнання недійсними правочинів за встановлених законом підстав [1]. Функціональне призначення цього механізму полягає у відновленні правомірності результатів публічно-владної та пов'язаної з нею діяльності незалежно від вирішення питання про персональну відповідальність посадової особи. При цьому порушення антикорупційних вимог не означає автоматичної втрати чинності відповідним актом або правочином, оскільки необхідним залишається дотримання належної процедури його скасування чи визнання недійсним.

Оцінювання результативності контрольних і правозастосовних механізмів потребує врахування не лише нормативної конструкції, а й фактичної практики її реалізації. За даними OECD Anti-Corruption and Integrity Outlook 2026, Україна відповідає 92 % оцінюваних критеріїв нормативного регулювання дисциплінарної системи державних службовців, проте лише 33 % критеріїв практичної реалізації. У сфері конфлікту інтересів відповідні показники становлять 100 % і 67 %. Водночас співвідношення показників суддівської доброчесності сягає 97 % і 92 %, а прокурорської — 69 % і 79 % [10]. Така неоднорідність свідчить про відмінності між окремими інституційними сегментами та демонструє, що належна нормативна регламентація сама по собі не гарантує результативності правозастосування.

Особливо показовою є ситуація у сфері фінансового контролю. У дослідженні OECD Integrity and Anti-Corruption Review of Ukraine 2025 року зазначено, що станом на грудень 2024 року близько пів мільйона декларацій належали до категорії високоризикових, тоді як кількість проведених повних перевірок була істотно меншою [11]. Ці показники характеризують передусім масштаб контрольного навантаження, а не кількість установлених порушень. Відтак пріоритетного значення набувають удосконалення ризик-орієнтованого відбору, підвищення аналітичної спроможності НАЗК та забезпечення належної послідовності перевірочних процедур.

Водночас результативність контролю не може досягатися шляхом послаблення правових гарантій особи. Встановлення підстав перевірки, право надання пояснень і доказів, належне мотивування рішень, захист персональних даних та можливість оскарження становлять необхідні умови правомірності контрольного втручання. Особливого значення вони набувають під час дослідження майнового стану, моніторингу способу життя та застосування дисциплінарних заходів, де існують ризики надмірного адміністративного розсуду. Отже, ефективність контрольного механізму має визначатися в нерозривному зв'язку з принципами законності, правової визначеності, пропорційності та належної процедури.

Узагальнення досліджених положень дозволяє розглядати контроль і систему правових наслідків як взаємопов'язані, проте процедурно самостійні складові адміністративно-правового

забезпечення доброчесності. Первинне виявлення ризикової невідповідності, поглиблена перевірка юридично значущих обставин і застосування відповідного правового наслідку не можуть ототожнюватися або підміняти одне одного. Тому перспективним напрямом удосконалення відповідного механізму є не механічне розширення контрольних повноважень чи посилення санкцій, а забезпечення належного переходу від виявлення ризику до його об'єктивної перевірки, мотивованого юридичного висновку та пропорційного правового реагування. Саме послідовність, процедурна визначеність та практична результативність цих взаємопов'язаних етапів мають визначати ефективність контролю за дотриманням стандартів доброчесності у системі публічного управління.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє обґрунтувати, що адміністративно-правові процедури контролю за дотриманням стандартів доброчесності та система правових наслідків їх порушення становлять взаємопов'язані складові механізму забезпечення доброчесності у публічному управлінні. Їх функціональна єдність виявляється у послідовному переході від виявлення ризиків і перевірки юридично значущих обставин до належного встановлення порушення та застосування передбачених законом заходів реагування. При цьому принципове значення має розмежування контрольних процедур і юридичної відповідальності, оскільки виявлення ризикової невідповідності саме по собі не може слугувати достатньою підставою для застосування несприятливих правових наслідків.

Встановлено, що результативність відповідного механізму визначається не кількістю проведених перевірок чи суворістю санкцій, а належною організацією контрольної діяльності, обґрунтованістю юридичних висновків, ефективністю міжвідомчої взаємодії та дотриманням процедурних гарантій особи. Перспективними напрямами його вдосконалення є розвиток ризик-орієнтованого контролю, підвищення аналітичної спроможності уповноважених органів, забезпечення прозорості й передбачуваності правозастосування та посилення зв'язку між результатами перевірок і відповідними заходами правового реагування. Водночас визначальною умовою легітимності такого контролю залишається дотримання принципів законності, правової визначеності та пропорційності. Саме їх поєднання з практичною дієвістю контрольних процедур створює передумови для скорочення розриву між нормативним закріпленням стандартів доброчесності та їх фактичним забезпеченням у діяльності публічної адміністрації.

Література:

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text.

2. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів : Закон України від 17.09.2024 № 3977-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3977-20#Text.

3. Черкунов О. В. Правове регулювання перевірки на доброчесність та моніторингу способу життя посадових осіб митних органів України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Вип. 87, ч. 3. С. 208–213. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.3.30.

4. Про вдосконалення процесу управління корупційними ризиками : наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 28.12.2021 № 830/21, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 17.02.2022 за № 219/37555. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0219-22#Text.

5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.

6. Деякі питання проведення перевірки на доброчесність та моніторингу способу життя посадових осіб митних органів : постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2025 № 487. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487-2025-%D0%BF#Text.

7. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–41, 42. Ст. 492. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text.

8. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон Української РСР від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8073-10#Text.

9. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст. 43. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text.

10. OECD. Anti-Corruption and Integrity Outlook 2026: Ukraine. Paris : OECD Publishing, 2026. 12 p. URL: https://www.oecd.org/en/publications/anti-corruption-and-integrity-outlook-2026_0c8910f8-en/ukraine_3b2dc8e9-en.html.

11. OECD. OECD Integrity and Anti-Corruption Review of Ukraine. OECD Public Governance Reviews. Paris : OECD Publishing, 2025. 294 p. DOI: https://doi.org/10.1787/7dbe965b-en.

References

1. Pro zapobihannia koruptsii [On Prevention of Corruption]: Law of Ukraine No. 1700-VII (October 14, 2014). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text.

2. Pro vnesennia zmin do Mytnoho kodeksu Ukrainy shchodo vstanovlennia osoblyvostei prokhodzhennia sluzhby v mytnykh orhanakh ta provedennia atestatsii posadovykh osib mytnykh orhaniv [On Amendments to the Customs Code of Ukraine Regarding the Establishment of Specific Features of Service in Customs Authorities and Certification of Customs Officials]: Law of Ukraine No. 3977-IX (September 17, 2024). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3977-20#Text.

3. Cherkunov, O. V. (2025). Pravove rehuliuvannia perevirky na dobrochesnist ta monitorynhu sposobu zhyttia posadovykh osib mytnykh orhaniv Ukrainy [Legal regulation of integrity checks and lifestyle monitoring of customs officials in Ukraine]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia: Pravo, 87(3), 208–213. https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.3.30.

4. Natsionalne ahentstvo z pytan zapobihannia koruptsii [National Agency on Corruption Prevention]. (2021, December 28). Pro vdoskonalennia protsesu upravlinnia koruptsiinymy ryzykamy [On improving the corruption risk management process] (Order No. 830/21, registered with the Ministry of Justice of Ukraine on February 17, 2022, No. 219/37555). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0219-22#Text.

5. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine]: Law of Ukraine No. 2341-III (April 5, 2001). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.

6. Kabinet Ministriv Ukrainy [Cabinet of Ministers of Ukraine]. (2025, April 29). Deiaki pytannia provedennia perevirky na dobrochesnist ta monitorynhu sposobu zhyttia posadovykh osib mytnykh orhaniv [Certain issues concerning integrity checks and lifestyle monitoring of customs officials] (Resolution No. 487). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487-2025-п#Text.

7. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Civil Procedure Code of Ukraine]: Law of Ukraine No. 1618-IV (March 18, 2004). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text.

8. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia [Code of Ukraine on Administrative Offenses]: Law of the Ukrainian SSR No. 8073-X (December 7, 1984). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8073-10#Text.

9. Pro derzhavnu sluzhbu [On Civil Service]: Law of Ukraine No. 889-VIII (December 10, 2015). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text.

10. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2026). Anti-corruption and integrity outlook 2026: Ukraine. OECD Publishing. https://www.oecd.org/en/publications/anti-corruption-and-integrity-outlook-2026_0c8910f8-en/ukraine_3b2dc8e9-en.html.

11. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2025). OECD integrity and anti-corruption review of Ukraine. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/7dbe965b-en.

Дата першого надходження статті до видання: 24.11.2025
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 16.12.2025
Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.12.2025